مەرگی قوتابخانە, ئازادی مرۆڤ.. وەرگێڕان و ئامادەكردن: عیسا بەتانی

ژان ژاك رۆسۆ؛ یەكەم كەس بووە كە بانگەشەی بۆ نەهێشتن و دەستهەڵگرتنی لە قوتابخانە كردوە، ئەو لەو بڕوایەدایە كە (منی سرووشتی باشترە، پێویستە لەهەموو شتێك دوور بخرێتەوە كە تێكی بدات). ئەو بیردۆزەكەی خۆی لەسەر ئەو بنەمایە هەڵچنیوە بەوەی سرووشت وا دەخوازێت منداڵەكان منداڵ بن بەر لەوەی وەكو پیاو ببیندرێن؛ بە پێچەوانەوە دەست بە میوەیەك دەبەین كە هێشتا پێنەگەییوە.

دوای ژان ژاك رۆسۆ چەندین نووسەر و توێژەری دیكە لەهەمان روانگەوە بانگیان بۆ هەڵوەشاندنەوەی قوتابخانەكان كرد و ئەوانیش داكۆكیان لە بیروباوەڕەی رۆسۆ كردەوە كە بەپێی یاساكانی سرووشت؛ چاكسازی كۆمەڵایەتی لە چاككردنی تاكەوە سەرچاوە دەگرێت بۆ ئەوەی دامەزراوە پەروەردەیی و جڤاكییەكان دەست بخەنە نێو ئەو بابەتە، ئەوانیش چوونەوە سەر قسەكانی رۆسۆ و رایانگەیاند كە منداڵەی ئازاد تەنها خوازیاری ئەنجامدانی ئەو كارەیە كە دەتوانێت بیكات و ئەوەی ئارەزووی بكات دەیكات, رۆسۆ نەیشاردەتەوە كە بنچینەی سەرەكی بیركردنەوەكانی ئەو سەبارەت بە مەسەلەی پەروەردە بریتییە لە دوورخستنەوەی منداڵ لە قوتابخانە و لەمەووە دەڵێت: (ئەو بنچینەیە بەسەر قۆناغی منداڵێتی دا بچەسپێنن؛ دواجار هەموو بنەماكانی پەروەردەتان دەست دەكەوێت).
رێبازی دژایەتی كردنی قوتابخانە بە رۆسۆوە كۆتایی نەهاتووە، لەدوای ئەو چەندین نووسەر و توێژەوانی وەكو (جۆن هۆڵت) بەردەوامیان بەو بیردۆزە دا، چەمكی (بێ قوتابخانە لەلایەن (هۆڵت)ەوە داهێندرا و چەندان پەرتووك و گۆڤاری سەبارەت بەوە نووسی و لەچاپی دا لەوانە گۆڤاری (پێگەیاندنی بێ قوتابخانە)، و دوای ئەویش (ئیڤان ئیلیتچ)ی نووسەری پەرتووكی (كۆمەڵگای بێ قوتابخانە) و (ئیڤەرت ریمەر)ی نووسەری (پەرتووكی مەرگی قوتابخانە) بە درێژەپێدەری هەمان رەوت هەژمار دەكرێن.

جۆن هۆڵت لە سەرەتاكانی نیوەی دووەمی چەرخی بیست بە بزاڤی دژایەتیكردنی سیستەمی قوتابخانە حكوومییەكان دەستی بە بانگەشەكردن

بە لابردنی قوتابخانە کرد، ئەو پێیوابوو کە لە دەرەنجامی بەدەمەوەهاتنی گۆڕانکارییە ئابوورییەکان لەدوای شۆڕشی پیشەسازی دا قوتابخانە دروست بوو، قوتابخانەکان لەسەر بنچینەی (تاکە پێوەرێك بۆ هەمووان) کرایەوە کە هەمووان لەڕووی تەمەنەوە هاوشێوەن و خرانە نێو هۆبەیەکی خوێندنەوە و یەك پرۆگرامی خوێندنیان خرایە بەردەم و ڕێگەیان پێنەدرا ئەوە هەڵبژێرن کە دەیانەوێ فێری ببن. لەم سەنگەشەوە هۆڵت دەڵێت: (یاسا و پەیڕەوی توند حەزی ئازادی لەلای تاکەکان دەکوژێت و دواتریش داهێنان… هەمووان دەبنە کۆپی یەکتری و جیاتاکی لەناویاندا هەڵدەبزڕکێت).

وەکو جێگرەوە بۆ خوێندنی قوتابخانە هۆڵت دوو ڕێگەی باسکردووە کە یەکەمیان لە ڕێگەی پرۆگرامی خوێندن کە لەلایەن باوانیانەوە چاودێری و بەدواچوونیان بۆ بکرێ و بە (فێرکردنی ماڵە) ناوزەدی کرد، ڕێگای دووەمیش کە بەلای ئەوەوە ئازادی پتر دەڕەخسێنێت ئەویش (بێ قوتابخانە) یان (ئان سکوڵینگ) بە بوونی هیچ جۆرە پرۆگرامێکی خوێندن و تەنها پاڵپشت بە فێربوون خواست و غەریزەی سرووشتی مرۆڤەکان بێت بۆ فێربوون.
جیا لەوە هۆڵت ئاماژە بە شتێکی دیکە دەکات و پێیوایە کە بوونی قوتابخانە تەنها خزمەت بە سیستەمی ئابووری جیهانی دەکات و ئەو بونیادە ئابوورییە زەبەلاحەی جیهان پێویستی بە ملیۆنەها کرێکار و بەڕێوەبەر و ئەندازیار و پزیشکە و ڕۆڵی قوتابخانە هاوشان لەگەڵ شۆڕشی ئابووری ئەمریکا و ئەوروپا پەرەی پێدرا و بەپێی ئەو پێلینکارییە ئابوورییە؛ بەهای مرۆڤ یەکسانە بەو ڕۆڵەی کە لە سیستەمەکەدا دەیگێڕێت. بەڵگەش بۆ ئەو لێکدانەوەیە دەهێنێتەوە کە هۆکارەکە ئەوەیە پزیشکان و ئەندازیاران بە چینی باڵا و ڕێزلێگیراوتر دەبیندرێن و کرێکارەکانیش بە خوارووتر لەوان؛ ئەو دەڵێت: (سیستەمی ئابووری ئەو چوارچێوەیەی بە مرۆڤەکان داتاشیوە).

جۆن هۆڵت هیچ پاساوێك بۆ خوێندنی پرۆگرامەکانی خوێندن نابینێت و بە تەنزەوە دەڵێت: (ئێمە نازانین لە پاشەڕۆژدا پێویستیمان بە چ جۆرە زانیارییەك دەبێت، بۆیە گەمژەییە پێشوەخت بیانخوێنین).
دوای هۆڵت؛ ئیڤان ئیلیتچ (نووسەری پەرتووکی کۆمەڵگای بێ قوتابخانە)؛ کە فەیلەسوفێکی نەمساوی و لە بەناوبانگترین بیرمەندە هاوچەرخەکانی ئەو وڵاتەیە، ڕەخنەی لە بوونی قوتابخانە گرت و جەختی لە پەروەردەکردنی تاك لەسەر ئازادی کردەوە. ئەو خاوەنی ئەو گوتەیەیە کە دەڵێت: (ئەگەر زانست و زانیاری لەنێوانی دیواری قوتابخانەدا بێت؛ ئەوا پێویستە دیوارەکانی بڕوخێندرێن تاکو زانست

و زانیارییی□کان ب□او ب□ب□تەوە… ئەگەریش زانست لە دەرەوەی قوتابخانەکان بێت ئەوا دەبێت منداڵ□□ زینداینیکراوەکانی نێو قوتابخانە ئازاد بکرێن و رێگایان بۆ بکرێتەوە تاکو بەدوایدا بگەڕێن … ئێمە لە قوتابخانەکاندا زۆر فێر دەبین بەڵام لە ژیانی رۆژانەماندا کەم سوودی لێ دەبینین).